

یک‌شنبه ۱۶ آبان ۱۴۰۰ ۱۰ ربیع‌الثانی ۱۴۴۳ ۷۰۱ نوامبر ۲۰۲۱

## نگه

استاد دانشگاه توییت مدرس:

**جامعه ریاضی کشور از وجود علامه حسن زاده آملی بی بهره ماند**

همزمان با چهلمین روز درگذشت آیت الله حسن زاده آملی برنامه رادیویی سوفیا به موضوع بررسی ابعاد شخصیت این عالم ذوابعد اختصاص داشت. میهمانان این برنامه علی ایران منش استاد تمام گروه ریاضیات دانشگاه تربیت مدرس و عضو کمیته فرهنگ و تمدن شورای عالی انقلاب فرهنگی و محمджواد رودگر دانشیار پژوهشگاه علوم اسلامی بودند. این برنامه با حضور محمد جواد ادبی سناد فلسفه و عرفان دانشگاه شهید مطهری و پژوهشگر اجرا شد.

وی در ابتدای برنامه با اشاره به اینکه علامه شخصیت بی نظیری در زمانه معاصر ماست و قصد داریم و در این برنامه به طور دقیق تری به ابعاد وجودی ایشان و موضوع ریاضیات و نجوم و هیتت در آثارشان بپردازیم از رودگر پرسید که علامه از کجا و چگونه به فتوحات و دستاوردهای غیبی در زندگی ش دست یافت؟

رودگر پاسخ داد: در این عالم هر شخص

روی سفره ی عمل خودش نشسته است و

براساس تلاش و مجاهداتش از این سفره بهره

می برد. در قرآن کریم خداوند سبحان دو آیه

پیرامون این موضوع می فرماید:

كُلْ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ رَجَبَةٌ (آیه ۳۸ سوره

مدرثر)

۳۹ سوره نجم)

این عالم به گونه ای تدبیر نمی شود که در آن هرج و مرج باشد.

وقتی مجاهدات های فرد زلال تر و مخلصانه تر شود به تعبیر قرآن لَهْمَ مَا يَشَاءُونَ فَيَهَبُا وَلَذُنَّا مَرِيدٌ (آیه ۳۵ سوره ق). علامه حسن زاده آملی از ابتدا عزمشان را جزم و در مسیر علم و دانش نهایت تلاش را کردند و ریاضت هایی را نیز شامل شدند. ایشان در تمام مقامات تدریس و تألیف و تأویل مجاهدت تمام عیار داشتند و عالم هستی بایشان همراهی می کرد درنتیجه ایشان در مسیر سلوک ریاضت های شرطیه سلوکیه را متحمل شدند و رزق های معنوی و عملی و علمی شامل خاشاں شد.

سبب ادبی این پرسش را مطرح کرد که علامه حسن زاده آملی در چه مداری حرکت کرد که این افراط به دانستن دانش ظاهری و باطنی در ایشان وجود داشت؟

رودگر گفت: ایشان بر فلک حقیقت و مدار ولایت الهیه (توحید) بودند. علامه حسن زاده از ابتدا همه ی هَمّ خود را معطوف به این کردند که با معرفت به مقام توحید دست یابند و وقتی در محضر ایشان بودید جز توحید از او نمی دیدید. علامه صاحب دالانه به محضر اساتید خوبی می رفت. ایشان شهود شنیداری و دیداری داشت و با نهایت اخلاص در محضرشان قرار می گرفت. ایشان تمام وجود خود را در اختیار اسنادشان قرار می داد. در واقع به تعبیر خود ایشان که بارها این عبارت را فرمودند: تا زمانی که زانوی شاگردی در برابر استاد بر زمین نژیی راه به جایی نمی بری. در اواخر عمر پر برکت ایشان بنده چندین بار این را از علامه شنیدم که می گفتند: «من اکنون که دارم ۱۶ ساعت در شبانه روز مطالعه می کنم نراحت هستم.» کسی که تمام عمر خودش را در خواندن و نوشتن می گذراند و شب و روز نمی شناسد و استاد دیده است و در واقع شکر نعمت کرده است، همه ی اینها باعث شد تا ایشان به چنین جایگاهی دست پیدا کنند.

در ادامه ی برنامه ادبی گفتگو را با ایرانشمن ادامه داد و از وی پرسید در این چهل روز پس از رحلت علامه حسن زاده آملی موضوعات فلسفی و عرفانی زیادی در مورد ایشان مورد بحث قرار گرفت اما موضوع ریاضیات در آثار علامه کدام جوانب را به خود اختصاص می دهد؟

ایرانشمن با بیان این موضوع که با وجود ۳۶ سال تدریس در حوزه ریاضیات از علامه بسیار کم می دانست اظهار تاسف کرد و گفت: نه فقط من بلکه جامعه ی ریاضی کشور از وجود ایشان بی بهره ماند. بنده وقتی آثار ریاضی استاد را بررسی می کردم متوجه شدم که ایشان روی کتاب های علمای قدیمی ریاضی در دوران تمدن اسلامی دست گذاشته اند البته تعدادی از آثار متاخرین را هم بررسی کرده اند.ایشان زحمات زیادی را برای تألیفاتشان متحمل شدند. تسلط علامه حسن زاده آملی بر هندسه و هیتت و نجوم بود البته در ریاضیات جدید و نظریه اعداد هم ورودی داشتند.

استاد تمام گروه ریاضیات دانشگاه تربیت مدرس در ادامه افزود: دو سال قبل در همایش این هئیت به یکی از کتاب های این هئیت مراجعه کردم و وارد قسمتی که ناظر به شک های بطلمیوس بود شدم. آن قسمت بیشتر از نجوم بحث مطرح شده بود و واژه های سنگین نجوم من را کلافه کرد بعد که به آثار علامه حسن زاده آملی مراجعه کردم دیدم همه ی آثار ایشان کاملا شائشگر سلسله حضرت علامه به نجوم است. کمتر روحانی وجود دارد که علاوه بر آثار فلسفی و عرفانی به نجوم و ریاضیات و هیتت بپردازد. در بخش دیگری از برنامه سلوک علامه حسن زاده آملی مورد بررسی قرار گرفت و رودگر گفت: یکی از بنیادی ترین مختصات در اندیشه علامه، سلوک موحدانه بود ایشان سلوک را توحید بنیاد می‌دانست و می‌فرمود یک سالک باید اهل الله باشد علامه صرفاً اراده ی الله داشت و می‌فرمود کسی به مقام توحید می‌رسد که به مقام عبودیت برسد. همیشه این تعبیر را استفاده می‌کرد که عبدالله باش که عبدالله نشوی.

در بخشهایی از برنامه گفتگویی با مالک شجاعی انجام شد که در این گفتگو وی گزارشی از مراسم برگزارشدت علامه حسن زاده که توسط خانه اندیشمندان برگزار شد ارائه داد و همچنین بخشی از سخنان اسماعیل منصوری لاریجانی، شاگرد علامه حسن زاده آملی که در این برنامه سخنرانی کرده بود پخش شد.

زبان‌شناسان می‌گویند که تا کنون حدود هفت‌هزار زبان در جهان به ثبت رسیده، اما تخمین فعلی نشان می‌دهد که تا صدسال دیگر حداقل نیمی از این زبان‌ها منقرض خواهند شد. آن‌ها در حالی انقراض یک خانواده زبانی را همانند انقراض گربه‌سانان در میان حیوانات می‌دانند که بنا بر آمارها، می‌گویند از سال ۱۹۶۰ میلادی تا کنون ۲۸ خانواده زبانی منقرض شده‌اند. (تعداد فعلی گویشوران، روند افزایش با کاهش گویشوران، سن و سال گویشوران، تعداد افرادی که از کودکی آن زبان را یاد می‌گیرند و… از مولفه‌هایی هستند که برای تعیین خطر انقراض در نظر گرفته می‌شوند.) این در حالی است که گفته می‌شود در ایران نیز برخی زبان‌های محلی در معرض خطر انقراض قرار دارند.

علاوه بر این، اظهارات زبان‌شناسان در این‌باره نشان می‌دهد که از بین رفتن خانواده‌های زبانی باعث می‌شود آن‌ها داده‌های مهمی را که نشان‌دهنده ساختار زبان و این‌که ذهن انسان چه ساختارهایی را می‌تواند بسازد و پردازش کند، هستند از دست می‌دهند. از این‌رو، در این مجال نگاهی داریم به پرجمعیت‌ترین و کم‌جمعیت‌ترین زبان‌های دنیا، همچنین آن‌چه بر آن‌ها می‌گذرد و در انتظارشان است.

**چالش وب برای جایگاه زبان فارسی**

چندی پیش (در مردادماه سال جاری) بود که خبر رسید: «اپارات، ورزش سه و دیجی کالا زبان فارسی را به پرواز درآوردند»، اما ماجرا چه بود؟ رضا باقری اصل، دبیر وقت شورای اجرایی فناوری اطلاعات در آن زمان، در توییتهای اعلام کرده بود که «سهم زبان فارسی از محتوای وب به ۴/۳ درصد رسید و زبان فارسی بعد از انگلیسی، روسی، ترکی و اسپانیولی در جایگاه پنجم قرار گرفت…»، خبری که در میان مخاطبان با حواشی متعددی همراه شد البته لزوماً به این معنا نبود که چندان بتوان از افزایش سهم زبان فارسی در جهان امیدوار بود.

در حالی عده‌ای این اتفاق را به دلیل نبود قانون کیی‌رایت در ایران می‌دانستند که شرحی از سایت‌های ارائه‌شده توسط wTechs در فرآیند بررسی سهم زبان فارسی از محتوای وب نشان می‌داد فیس‌بوک، ویکی‌پدیا، آفیس، توییتر، آپارات، کنوا، وردپرس، واتساپ، دیجی کالا و ورزش سه پربازدیدترین سایت‌ها از سوی فارسی‌زبانان به شمار می‌آمدند. از همین‌رو، قرار گرفتن نام سه سایت با محتوای کامل فارسی نشان‌دهنده میزان تاثیر این سایت‌ها در توسعه زبان فارسی بود.

از طرف دیگر، بررسی‌ها نشان می‌دهد که زبان‌های پرجمعیت دنیا معمولاً سهم زیادی از محتوای وب ندارند و مردم‌شان ترجیح می‌دهند از پلتفرم‌های انگلیسی‌زبان بهره ببرند. و این سبب شده تا تولید محتوای چندانی به آن زبان‌ها صورت نگیرد. برای مثال حتی زبان عربی که رسم‌الخطی مشابه زبان فارسی دارد و حدود ۲۲ کشور به این زبان صحبت می‌کنند، فقط ۱/۱ درصد از محتوای

وب را به خود اختصاص داده است. با این همه، آمار statista.com در سال ۲۰۲۱ نشان می‌دهد نباید به آمار wTechs و ماجرای سهم زبان‌ها در محتوای وب برای سهم زبان فارسی در جهان، که در نتیجه اطمینان از در معرض خطر نبودن آن دل خوش کرد.

همان‌طور که در نمودار ذیل نیز می‌بینیم، اکنون زبان انگلیسی با ۱.۳۴۸ میلیارد، چینی (مانداریا) با ۱.۱۲۰ میلیارد، هندی با ۶۰۰ میلیون، اسپانیولی با ۵۴۳ میلیون، عربی با ۲۷۴ میلیون،

## یک انقراض جهانی



می‌کنند اما دیگر زبان‌ها حداکثر دارای ۱۰هزار گوینده هستند. عمده‌ترین دلیل انقراض زبان‌ها، مهاجرت، شهرنشینی، صنعتی شدن، محدودیت‌های اعمال‌شده از سوی دولت‌ها، زبان آموزش و علم‌آموزی در نظام آموزشی کشور، اعتبار اجتماعی زبان‌ها و تعداد گویشوران یک زبان برشمرده می‌شوند.

طبق اعلام اطلس زبان‌های جهان، بیش از ۲۰ میلیون، اندونزیایی با ۱۹۹ میلیون، آلمانی با ۱۳۵ میلیون، ژاپنی با ۱۲۶ میلیون و … پرجمعیت‌ترین زبان‌های دنیا هستند.

**جمعیت؛ عاملی تکان‌دهنده برای زبان‌ها؟**

در عین حال شاید این پرسش مطرح باشد که اساساً چه عواملی منجر به این می‌شود یک زبان در رده پرجمعیت‌ترین زبان‌های دنیا قرار بگیرد؟ جمعیت؟

آری و خیر! بر اساس آمار منتشرشده درخصوص جمعیت کشورها در سال ۲۰۲۱، چین با ۱۸.۲۵ درصد جمعیت جهان، هند با ۱۸.۰۴ درصد، امریکا با ۴.۳۰ درصد، اندونزی با ۳.۵۳، برزیل با ۲.۷۶، پاکستان با ۲.۷۵ و … در رده پرجمعیت‌ترین سرزمین‌های جهان هستند. اما حتی جمعیت چین و هند هم نتوانسته جایگاه نخست زبان انگلیسی را در جهان از این زبان بگیرد؛ به همان دلیل که حتی امروزه در این کشورها هم می‌توان با دانستن زبان انگلیسی زندگی کرد. البته نه فقط چین، بلکه دیگر کشورهای هم که زبان خاص خودشان را داشته‌اند امروزه غالباً انگلیسی‌زبان هستند که از جمله آن‌ها می‌توان به هند و هلند اشاره کرد.

در مقابل زبان‌هایی همچون انگلیسی، چینی و هندی که بیشترین سخنگوینان را دارند، زبان‌هایی هم وجود دارند که آن‌قدر اسم‌شان در جهان شنیده نمی‌شود، که به تدریج رو به انقراض رفته یا می‌روند.

**زبان‌هایی که می‌میرند**

گفته می‌شود وقتی «انقراض» به زبانی اطلاق می‌شود که آن زبان توسط زبان دیگر در معرض خطر باشد.

این در حالی است که ۵۰ درصد زبان‌های جهان در کشورهای مثل هند، برزیل، مکزیک، استرالیا، اندونزی، نیجریه، پیوا و گینه نو (نیو گینه) است و پیش‌بینی شده که این هشت زبان کمتر از ۳۰۰۰ زبان را در آینده بلعیده و یا می‌بلعند. تا کنون نیز حدود ۱۰هزار زبان از بین رفته و حدود ۵۰–۹۰ درصد از زبان‌ها نیز تا سال ۲۱۰۰ از بین خواهند رفت.

با این وجود، براساس آمارها، حدود ۵۰ میلیون نفر از انسان‌ها با تنها ۲۰ زبان صحبت

**در چراغ مطالعه مطرح شد؛**

## گول کتابهای خودیاری را نخورید

سمتی رفتند که به جای فروش دارو، درمان بفروشدند.

نجفی سپس پرسید آیا این خوب است که همه امورمان را به هوش مصنوعی واگذار کنیم؟

شامی زنجانی گفت: ماجرا را باید فراتر از هوش مصنوعی دید

و این سوال را بپرسیم که آیا خوب است که با اقتدر فناوری را در همه عرصه های زندگی مان ببایوریم؟ همانطور که بارها گفته شده، فناوری شمشیر دولبه است و به همین دلیل هم ناخدایی معنی داردو نه تسلیم محض ما را در برابرش به نتیجه می رساند نه گارد رفتن محض. پیش از هرچیز باید سواد جامعه بالا برود. منظور از سواد هم، هم سواد عمومی و هم سواد تخصصی و آکادمیک است. ما باید مالک تخصصی و استفاده را بدانیم و اینکه بدانیم ما چقدر می توانیم مدیریت زندگی خودمان را به دست بگیریم. فناوری گاهی بشر را به سمت سرخوشی سوق داده و گاهی هم به سمت سلطه. بنابراین کلماتی مثل ناخدایی می‌خواهد به ما بگوید که نسبت به این پدیده باید علاقه‌لا و با احتیاط باید رفتار کرد.

مجرى برنامه چراغ مطالعه در ادامه به مولفه های عصر دیجیتال که در کتاب به آن اشاره شده پرداخت و از شامی زنجانی خواست راجع به آن مولفه ها کمی صحبت کند.

شامی زنجانی توضیح داد: فناوری و در راس آنها شبکه های اجتماعی به نظر می آید که تا اندازه ای عمق را از ما گرفتند. شبکه های اجتماعی گاهی با خودش یک فرهنگ می آورد. ببینید مثلاً در توییتر ما محدودیت کلمه داریم. نوشتن و گفتن های چند خطی و چند کلمه ای قرار نیست به ما عمق ببخشد ولی به ما توهم دانستن می دهد. بنده به عنوان کسی که در این حوزه کار میکنم فکر میکنم وقتی داریم درباره این حوزه صحبت میکنیم، حداقل داریم درباره ۷۰ الی ۷۵ درصد اتفاقات مثبت صحبت می کنیم و از آن ۲۵ درصد نباید سو استفاده شود.

وی افزود: در دنیای دیجیتال ما از خودمان رد پا به جا می گذاریم. می گویند در آینده نزدیک دیگر لازم نیست ما رزومه درست کنیم چون خود آن سازمان می داند من چه کاره ام، از کجا آمده م و چه کس هستم. حالا همین رد پا هم، هم نکات مثبت دارد هم نکات منفی.

نجفی در پایان پرسید، به نظر شما آینده دیجیتال ما را به کجا می برد؟

استاد دانشگاه تهران گفت: سوال شما را قبل از بنده، یکی ازاساتید آینده پژوهی فناوری دانشگاه بوستون پاسخ داده و گفته است: اتفاقاتی که در سالهایی ۲۰۱۵ تا ۲۰۲۵ می افتد به اندازه اتفاقاتی است که تا قبل از ۲۰۱۵ در دنیا افتاده است. یعنی دنیا تا سال ۲۰۱۵ از لحاظ فناوری، تحولات در زندگی و تکنولوژی در یک کفه ترازو و ۲۰۱۵ تا ۲۰۲۵ در یک کفه دیگر ترازو. او درباره سال ۲۰۲۵ اما می گوید: نمی‌دانم. بنابراین نمی دانیم چه اتفاقاتی در راه است ولی می دانیم اتفاقات بزرگی در راه است. در ایران دیجیتال و

### خبر

توسط انتشارات نیستان انجام شد؛

**تجدید چاپ سه کتاب از سیدعلی شجاعی**

انتشارات نیستان به تازگی یک اثر از سید مهدی شجاعی و سه اثر از سید علی شجاعی را تجدید چاپ کرده است.

در ادامه نگاهی بر این آثار خواهیم داشت؛
رمان کوتاه «از دیار حبیب» نوشته سید

مهدی شجاعی به چاپ بیستم رسید.

از دیار حبیب، ربانۃ است کوتاه که گوشه

هایی از زندگی حبیب بن مظاهر یار سالخوده

ی حضرت سیدالشهدا (ع) را به تصویر می کشد؛

البته قسمت اعظم آن، به شهادت حبیب در

کر بلا اختصاص دارد و وصف عشق و شیدایی

او به امام زمانش. داستان از زاویه دید دانای

کل روایت می شود و به ده بخش تقسیم شده

است. داستان از جایی آغاز می شود که حبیب

بن مظاهر و میشم تمار در ملاقاتی، مقابل چشم

عده‌ای از مردم، هر یک از عاقبت کار آن دیگری

و چگونگی شهادتش خبر می دهند و از هم جدا

می شوند و ... در این کتاب می خوانیم: جان

در قفس تن حبیب، بی تابی می کند. حبیب، به

حال خود نیست. انگار رخت پیری را کنده است،

در چشمه ی عشق، وضو اراحت گرفته است،

و یکباره جوان شده است. جوانی که خوش را

به تمامی از یاد برده است و لجام دل به دست

عشق سپرده است. هیچکس حبیب را تا کنون به

این حال ندیده است، گاهی آن می کشد، گاهی

نگاهی به خیام حرم می اندازد، گاهی به اقب

چشم می دوزد، گاهی خود را در نگاه معشوق

گم می کند، گاهی می گرید و گاهی می خندد.

«اگر آدم برفی ها آب نشوند ...» نوشته

سید علی شجاعی هم به چاپ چهارم رسید.

این اثر از آکادمی Buch des Monats

برنده جایزه منتخب سیزدهمین فستیوال

بین‌المللی ادبی برلین شد و تاکنون به زبان

های آلمانی، کره ای، فرانسوی، روسی و سوئدی

ترجمه شده است.

کتاب «اگر آدم برفی ها آب نشوند» قصه

کودکان یک روستا است که با هزار شوق و آرزو

و پس از انتظار بسیار می‌خواهند بزرگ‌ترین

آدم‌برفی عمرشان را بسازند. یک روز کامل

زحمت می‌کنند و یک آدم‌برفی خیلی خیلی

بزرگ می‌سازند. غروب هم پدر و مادرباشان را

برای دیدن زحمت‌شان می‌آورند. و اما صبح روز

بعد مردم روستا با دستوره‌های آدم‌برفی از خواب

بلند می‌شوند. آدم‌برفی هزار جور دستور می‌دهد

و همه مجبournد عمل کنند. آدم‌برفی آن‌قدر

دستور می‌دهد که آخر هم مقابل خورشید

می‌ایستد و نمی‌گذارد بهار به روستا بیاید...

کتاب «احتیاط! خطر حمله موش‌ها...» و

دیگران» عنوان اثر دیگری از سید علی شجاعی

است که از سوی انتشارات کتاب نیستان منتشر

شده است.

شجاعی که پیش از این با انتشار کتاب‌هایی

چون «اگر آدم برفی‌ها آب نشوند...» و «نیم

بوق» توانست نه تنها در ایران، بلکه در

بسیاری از کشورهای جهان خود را به عنوان یک

نویسننده صاحب‌سبک در این عرصه معرفی کند؛

در داستان تازه خود به سراغ یک قصه تمثیلی و

بسیار قابل تامل برای کودکان و نوجوانان رفته

است.

«احتیاط! خطر حمله موش‌ها...» و

دیگران» به گفته نویسننده دومین کتاب از

مجموعه سه‌گانه وی با موضوع «فلسفه برای

کودکان» است که سعی دارد مفاهیم فلسفی

و عمیق جامعه‌شناختی مدرن را برای مخاطب

کودک و نوجوان به زبانی ساده باز بگوید.

انتشارات کتاب نیستان کتاب «شاید

دیگران از آسمان می‌آید» اثر سید علی

شجاعی سومین مجلد از مجموعه سه‌گانه

مهارت‌های زندگی برای کودکان را در ۳۲

صفحه رحلی تجدید چاپ و به بازار نشر

عرضه کرده است.

کتاب «شاید دیگران از آسمان می‌آید»

اثر سید علی شجاعی سومین مجلد از مجموعه

سه‌گانه مهارت‌های زندگی برای کودکان است

که پیش از این مجلد دوم آن با عنوان «هیچ

طوفانی راهش را عوض نمی‌کند» ومجلد اول از

آن نیز با عنوان «به دیوارها بخند» منتشر شده

است.

این کتاب همانند دو مجلد دیگر خود

تلاشی است برای پرداختن به اساسی‌ترین و

«حس مسئولیت‌پذیری» تألیف شده است.

نویسننده با محوریت قرار دادن این موضوع

در قالب داستانی این مساله را بیان می‌کند

که برای اصلاح یک جامعه نیاز داریم تا ابتدا

خودمان به عنوان فرد و عضوی از جامعه به

اصلاح خود بپردازیم. در واقع نویسننده به

مخاطب عاصی خود می‌گوید اگر اعتراضی به

برخی از بافت‌ها و رویه‌های اجتماعی دارد و

عزمی برای اصلاح آنها، باید ابتدا سعی در

اصلاح خود داشته باشد.

زبان قصه بدون استفاده از کلمات

پر ابهام و یا ترسیم موقعیت‌های خاص و

غیر عمومی، با سادگی و شیوایی و تلفیقی

هنرمندانه با تصاویر به کار گرفته شده است.

شجاعی در استفاده از کلمات متناسب برای

شکل دادن به قصه خود خست به خرج نداده

است؛ اما در عین حال داستان خود را نیز به

سمت یک روایت می‌نی‌مال و یا سانتی‌مانتال

نیز سوق نداده است. او متن ساده و تامل

برانگیز و به قاعده تألیف کرده است که نه تنها

مخاطب کودک که والدین آنها را نیز به فکر و

واکنش وامی‌دارد.